

**Regionalny Plan Działań na Rzecz
Uchodźców z Ukrainy**

**WERYFIKACJA I REJESTRACJA WOŁONTARIUSZY
I ORGANIZACJI WOŁONTARIACKICH WSPIERAJĄCYCH
DZIAŁANIA NA RZECZ UCHODźCÓW Z UKRAINY**

Grudzień 2022 r.

Spis treści

Informacje ogólne	3
Cel niniejszego dokumentu	4
Terminologia	4
Rola Państw przyjmujących	5
Rola podmiotów udzielających pomocy humanitarnej	5
Najważniejsze zalecenia dla Państw przyjmujących	6
Najważniejsze zalecenia dla podmiotów udzielających pomocy humanitarnej	11
Dodatkowe zasoby dotyczące współpracy z wolontariuszami i organizacjami wolontariackimi	13
Zasoby dotyczące prywatnego zakwaterowania uchodźców	13
Załącznik: Pozytywne przykłady praktyk w ramach działań na rzecz uchodźców z Ukrainy	14

Informacje na temat tego dokumentu

Niniejszy dokument został zatwierdzony i przyjęty przez Regionalną grupę roboczą ds. ochrony w ramach działań na rzecz uchodźców z Ukrainy w dniu 18 listopada 2022 r., po uprzednim przeprowadzeniu przeglądu i konsultacji z Grupą zadaniową ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, Regionalnymi podgrupami roboczymi ds. przemocy ze względu na płeć i ochrony dzieci, a także z Regionalną grupą zadaniową ds. płci. Niniejszy dokument jest na bieżąco zmieniany i regularnie aktualizowany przez Regionalną grupę roboczą ds. ochrony w miarę pojawiania się nowych, obiecujących praktyk.

ZDJĘCIE NA OKŁADCE:

8 kwietnia 2022 r. Olena wraz z dziećmi przygotowuje się do opuszczenia obsługiwanego przez UNCHR i UNICEF ośrodka Blue Dot w Syhocie Marmaroskim w Rumunii, aby udać się w dalszą drogę. Kwiecień 2022 r.

© UNICEF/ Alex Nicodim

Informacje ogólne

W ramach działań na rzecz uchodźców z Ukrainy obserwujemy **ogromną ilość przejawów solidarności** – wolontariusze, prywatne przedsiębiorstwa oraz różne organizacje i grupy zgłaszają się z propozycjami wsparcia dla osób uciekających z Ukrainy, oferując darmowy transport, prywatne zakwaterowanie, usługi tłumaczeniowe lub pomoc w dostępie do różnych usług lub w znalezieniu pracy.

Od momentu, gdy pierwsi uchodźcy z Ukrainy zaczęli przekraczać granicę, wolontariusze i organizacje wolontariackie znaleźli się na **pierwszej linii reagowania kryzysowego**, wypełniając najważniejsze luki i zapewniając wsparcie ratujące życie.

To zaangażowanie w działalność wolontariacką otrzymuje pochwały i wsparcie, jednak obecność wolontariuszy i organizacji wolontariackich na pierwszej linii reagowania na sytuację kryzysową wiąże się również z wieloma rodzajami ryzyka w zakresie ochrony. **Te rodzaje ryzyka obejmują** między innymi:

- brak profesjonalizmu i nieprzestrzeganie podstawowych zasad pomocy humanitarnej i zapewniania ochrony;
- brak mechanizmów rozliczania oraz brak wspólnych standardów i spójności w ramach działań;

- zwiększone ryzyko występowania przemocy ze względu na płeć, przemocy wobec dzieci, handlu ludźmi i innych form wykorzystywania, w tym ze strony zorganizowanych i/lub międzynarodowych siatek przestępczych;
- zwiększone ryzyko narażenia osób uciekających z Ukrainy na wyzyskiwanie i wykorzystywanie seksualne (SEA) ze strony pracowników organizacji humanitarnych;
- rozpowszechnianie nieprecyzyjnych informacji, dezinformacji i szkodliwych plotek, zarówno wśród osób uciekających z Ukrainy, jak i w społeczności przyjmującej.

Należy zauważyć, że **nawet działania podejmowane w dobrej wierze** przez wolontariuszy lub organizacje wolontariackie mogą powodować niezamierzone szkody. Przykładem może być sytuacja, w której wolontariusze oferują uchodźcom wsparcie materialne, którego nie da się utrzymać w dłuższej perspektywie lub które godzi w ich poczucie godności. Co więcej, przyjmowanie dzieci bez opieki w prywatnych domach może odbywać się ze szkodą dla łączenia rodzin lub innych rozwiązań w zakresie opieki, które leżą w najlepszym interesie dziecka, chyba że odbywa się to w ramach ustaleń dotyczących opieki rodzinnej lub zastępczej pod nadzorem władz.

Cel niniejszego dokumentu

Niniejszy dokument ma zapewnić **wytyczne dla Państw przyjmujących** w zakresie weryfikacji i rejestracji wolontariuszy i organizacji wolontariackich. Dokument zawiera również wytyczne dla ONZ, organizacji pozarządowych i innych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego dotyczące tego, w jaki sposób mogą one poprzez swoje działania operacyjne wspierać i uzupełniać wysiłki podejmowane przez Państwa.

Terminologia

Wolontariat

definiuje się jako nieodpłatną i nieobowiązkową pracę, tj. „czas, który osoby fizyczne poświęcają bez wynagrodzenia na działania wykonywane za pośrednictwem organizacji lub bezpośrednio na rzecz innych osób”.¹

Wolontariusze

w kontekście niniejszego dokumentu są to osoby prywatne, które z własnej woli zdecydowały się poświęcić znaczną ilość czasu na wspieranie osób uciekających z Ukrainy (które nie stanowią ich najbliższej rodziny) bez otrzymywania wynagrodzenia (choć wolontariusze mogą otrzymywać zachęty lub dodatkowe świadczenia). Wolontariuszami mogą być sami uchodźcy lub działający indywidualnie członkowie społeczności przyjmującej.

Weryfikacja

w tym kontekście odnosi się do procesu przeprowadzania oceny uczciwości i odpowiedzialności konkretnej osoby lub organizacji. Uczciwość może odnosić się do przestrzegania przez daną osobę lub organizację odpowiednich norm w zakresie praw człowieka i postępowania zgodnie z etyką zawodową. Weryfikacja ta powinna obejmować co najmniej kontrole rejestrów karnych i może obejmować weryfikację określonych krajowych baz danych (takich jak rejestr przestępców seksualnych). Ogólnym celem procesu weryfikacji jest pomoc Państwom przyjmującym i organizacjom w niedopuszczeniu nieodpowiednich osób lub organizacji do pracy lub wolontariatu w ramach działań na rzecz uchodźców, co mogłoby stwarzać ryzyko dla grup szczególnie narażonych.

Rejestracja

w tym kontekście odnosi się do obowiązkowego rejestrowania i aktualizacji informacji o danej osobie lub organizacji w oficjalnym rejestrze, zgodnie z prawem krajowym lub przyjętą praktyką. Taką rejestrację powinien poprzedzać proces weryfikacji, a informacje powinny być regularnie aktualizowane i weryfikowane przez właściwe organy.

1. Definicja przyjęta przez Międzynarodową Organizację Pracy (ILO), Manual on the Measurement of Volunteer Work, 2011, dokument dostępny online pod adresem: https://www.ilo.org/stat/Publications/WCMS_162119

Zniszczony dom Haliny został wyremontowany przez IOM.
Listopad 2022 © IOM Ukraina

Rola Państw przyjmujących

Główna odpowiedzialność za ochronę fizyczną osób na swoim terytorium, w tym osób ubiegających się o azyl, uchodźców, migrantów i obywateli państw trzecich, spoczywa na Państwie przyjmującym.

Rejestracja i weryfikacja wolontariuszy i organizacji wolontariackich w rejestrach rządowych należy do kompetencji i obowiązków Państwa przyjmującego i powinna być przeprowadzana zgodnie z prawem krajowym i obowiązującymi procedurami.

Rola podmiotów udzielających pomocy humanitarnej

Agencje ONZ, organizacje pozarządowe i społeczeństwo obywatelskie mają do odegrania istotną rolę w nagłaśnianiu konieczności wprowadzenia oficjalnych procedur weryfikacji i rejestracji przez organy rządowe oraz w zwracaniu uwagi na potencjalne zagrożenia związane z ochroną w sytuacjach, w których takie procedury nie zostały jeszcze wdrożone.

Podmioty takie mogą również angażować się i uzupełniać starania Państw przyjmujących poprzez: (1) wsparcie i doradztwo techniczne dla właściwych organów oraz (2) uzupełnianie działań rządowych poprzez, na przykład, inicjatywy zwiększające świadomość i budujące potencjał (zob. przykłady poniżej).

Ponadto wszystkie organizacje humanitarne mają obowiązek przeprowadzać procesy weryfikacji w ramach rekrutacji własnego personelu i wykonawców, w tym pracujących dla nich wolontariuszy; jasno informować o standardach postępowania oczekiwanych od pracowników organizacji humanitarnych, w tym o Sześciu podstawowych zasadach Stałego Komitetu Międzyagencyjnego (IASC) dotyczących wyzyskiwania i wykorzystywania seksualnego (SEA);² zapewnić bezpieczne i dostępne ścieżki przekazywania informacji zwrotnych i zgłaszania skarg; a także przeprowadzać ocenę ryzyka i ograniczać ryzyko SEA i innych form niewłaściwego postępowania.

2. Sześć podstawowych zasad Stałego Komitetu Międzyagencyjnego dotyczących wyzyskiwania i wykorzystywania seksualnego, dostępne online pod adresem: <https://psea.interagencystandingcommittee.org/update/iasc-six-core-principles>.

Najważniejsze zalecenia dla Państw przyjmujących

1 WYZNACZENIE AGENCJI RZĄDOWEJ

Wzywa się Państwa do wyznaczenia odpowiedniej agencji rządowej w celu zapewnienia rejestracji, weryfikacji i nadzoru nad wolontariuszami i organizacjami/grupami wolontariackimi pracującymi na rzecz uchodźców, aby zmniejszyć ryzyko narażenia osób na wyzyskiwanie i wykorzystywanie seksualne ze strony pracowników organizacji humanitarnych oraz na przemoc ze względu na płeć, handel ludźmi i inne formy nadużyć.

Centralnie zarządzana baza danych to dobra praktyka uniemożliwiająca sprawcom przenoszenie się pomiędzy poszczególnymi organizacjami.

2 OFICJALNA REJESTRACJA

Zachęca się Państwa do ustanowienia (lub wzmocnienia) mechanizmów rejestracji wolontariuszy i organizacji/grup wolontariackich, a także zobowiązania do odpowiedniej rejestracji wszystkich wolontariuszy i organizacje/grupy wolontariackie działające na rzecz uchodźców, zarówno w sposób formalny, jak i nieformalny.

Jest to szczególnie ważne w przypadku wszystkich wolontariuszy i organizacji/grup wolontariackich pracujących na przejściach granicznych, w innych punktach tranzytowych oraz w ośrodkach recepcyjnych, a także wszystkich osób prywatnych przyjmujących uchodźców z Ukrainy. Przetwarzanie danych osobowych musi zawsze odbywać się z zachowaniem stosownych przepisów o ochronie danych osobowych i prywatności.

3 WERYFIKACJA

Państwa powinny zapewnić minimalny poziom weryfikacji w ramach rządowych procedur rejestracji, zgodnie z prawem krajowym.

Taki proces weryfikacji powinien obejmować co najmniej systematyczne gromadzenie podstawowych informacji o takich osobach, organizacjach i grupach, a także sprawdzanie ich przeszłości z wykorzystaniem kartotek kryminalnych i historii zatrudnienia. Weryfikacja może również obejmować kontrole innych rejestrów rządowych, sprawdzanie referencji (w tym w poprzednich miejscach zatrudnienia) i/lub rozmowy kwalifikacyjne.

Przetwarzanie danych osobowych musi zawsze odbywać się z zachowaniem stosownych przepisów o ochronie danych osobowych i prywatności.

Najważniejsze zalecenia dla Państw przyjmujących

7 TRANSPORT ZORGANIZOWANY

Państwa powinny zapewnić, aby każda prywatna firma lub organizacja transportująca uchodźców przez oficjalne przejścia graniczne lub z takich przejść do innych lokalizacji, a także dalej do innych krajów, została uprzednio zarejestrowana i zweryfikowana przez odpowiednie organy.

Takie firmy i organizacje powinny mieć obowiązek udzielenia potencjalnym klientom jasnych informacji na temat miejsca docelowego transportu, przewidywanego czasu podróży oraz wszelkich kosztów i wymaganych dokumentów. Kierowcy i pracownicy powinni nosić widoczny identyfikator oraz podlegać rejestracji i weryfikacji zgodnie z zasadami opisanymi powyżej.

8 TRANSPORT PRYWATNY

Na przejściach granicznych odpowiednie organy państwowe (policja lub straż graniczna) powinny być zachęcane do sprawdzania, rejestrowania i śledzenia w systemie prywatnych pojazdów oferujących transport uchodźcom, na przykład wymagając od kierowcy przedstawienia dokumentu identyfikacyjnego, pytając o relacje z osobami, które przewozi oraz zapisując numer rejestracyjny pojazdu i miejsce docelowe. Zaleca się, aby informacje te były gromadzone i rejestrowane w sposób ustandaryzowany i systematyczny.

W stosownych przypadkach i w miarę możliwości wdrożony mógłby zostać mechanizm raportowania zwrotnego, potwierdzający bezpieczny przyjazd przewożonych osób do celu za pośrednictwem specjalnej platformy cyfrowej (przy zapewnieniu ochrony danych).

9 EGZEKOWANIE REJESTRACJI

Należy zachęcać Państwa do wprowadzenia wymogu, aby na wszystkich przejściach granicznych i innych kluczowych punktach tranzytowych (dworce kolejowe i autobusowe), na które przyjeżdżają lub przez które przejeżdżają osoby, działały wyszkolone organy ścigania – w tym w miarę możliwości jednostki zwalczające handel ludźmi i funkcjonariusze specjalizujący się w sprawach ochrony dzieci i przemocy ze względu na płeć/przemocy domowej – w celu egzekwowania powyższych wymogów, np. poprzez kontrolowanie czy przebywające w tych miejscach osoby podające się za wolontariuszy noszą widoczne identyfikatory i czy zostały odpowiednio zarejestrowane.

Rumunia. Zajęcia terapii przez sztukę dla ukraińskich dzieci uchodźczych, maj 2022 r.
© UNHCR / Andrew McConnell

Najważniejsze zalecenia dla podmiotów udzielających pomocy humanitarnej

7 Upewnienie się, że wszystkie organizacje zatrudniające wolontariuszy, którzy mogą mieć kontakt z osobami, które doświadczyły przemocy ze względu na płeć i osobami zagrożonymi taką przemocą, posiadają polityki, procedury i szkolenia obejmujące każdy aspekt współpracy z osobami, które doświadczyły przemocy ze względu na płeć.

8 Weryfikacja i rejestracja tylko w niewielkim stopniu zapewnią bezpieczeństwo dzieciom i innym szczególnie narażonym grupom, dlatego organizacje zatrudniające wolontariuszy, którzy mają kontakt z dziećmi powinny bezwzględnie posiadać skuteczne polityki, procedury i szkolenia w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu. W tym:

- bezpieczniejsze procesy rekrutacji w celu uniemożliwienia nieodpowiednim osobom podjęcia pracy lub wolontariatu;
- procesy zarządzania ryzykiem, które umożliwiają ocenę ryzyka dla wszystkich działań z udziałem dzieci i młodzieży, w tym identyfikację ryzyka związanego z ochroną przed krzywdzeniem i przeciwdziałaniem krzywdzeniu oraz opracowanie strategii ograniczenia tego ryzyka;
- polityki i procesy reagowania i zgłaszania wszelkich kwestii i obaw związanych z ochroną dzieci przed krzywdzeniem i przeciwdziałaniem krzywdzeniu, które są widoczne i dostępne dla wszystkich, zwłaszcza dzieci, w tym dla osób niepełnosprawnych;
- oczekiwane standardy zachowania w formie prostego kodeksu postępowania lub równoważnego dokumentu, który zawiera jasne instrukcje dotyczące oczekiwanych i zabronionych zachowań. Powinny one obejmować takie instrukcje, jak zakaz pracy sam na sam z dziećmi, wymóg pracy w sposób, który stawia prawa dzieci w centrum wszystkich naszych działań, a także wymóg pracy w sposób przejrzysty i odpowiedzialny oraz natychmiastowego zgłaszania wszelkich podejrzeń przełożonemu lub innej osobie wyznaczonej do kontaktu. Standardy te powinny również jasno określać możliwe konsekwencje naruszenia kodeksu postępowania.
- z kolenia i inne formy kształcenia w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu, aby pracownicy i wolontariusze wiedzieli, czego się od nich oczekuje i jak zgłaszać podejrzenia (w ramach procedur wewnętrznych i/lub organom ścigania, w zależności od okoliczności i tego, czy mogło dojść do popełnienia przestępstwa);
- jasne zasady nadzoru nad wolontariuszami pracującymi z dziećmi;
- jasne zasady dotyczące bezpieczeństwa danych dzieci.

16 marca 2022 r., uciekając przed wojną na Ukrainie, Diana wraz z dwójką dzieci rejestruje się w punkcie Blue Dot na przejściu granicznym w Syhocie Marmaroskim w północnej Rumunii. © UNICEF / Adrian Holerga

Dodatkowe zasoby dotyczące współpracy z wolontariuszami i organizacjami wolontariackimi

Zarządzanie wolontariatem w Czerwonym Krzyżu/Czerwonym Półksiężycu (RC)

Wolontariat w sytuacjach kryzysowych: Praktyczne wytyczne (RC)

Bezpieczniejsza rekrutacja wolontariuszy (NCVO)

Ulotka informacyjna: bezpieczna rekrutacja (RSH)

Jak opracować organizacyjną politykę ochrony przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu (RSH)

Zasady tworzenia lub aktualizacji kodeksu postępowania (RSH)

Przykładowa ulotka dla wolontariuszy „Co robić, a czego nie robić” (UNHCR)

Przykładowy Kodeks postępowania (UNHCR)

Przykładowy Kodeks postępowania wolontariusza do podpisania (UNHCR)

Przykładowy zbiór 11 kluczowych komunikatów dotyczących ochrony przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu (UNHCR)

Zasoby dotyczące prywatnego zakwaterowania uchodźców

Solidarność i zakwaterowanie: Wspieranie bezpiecznych domów (Komisja Europejska)

Wsparcie mieszkaniowe dla uchodźców z Ukrainy w krajach przyjmujących (OECD)

Przegląd wybranych doświadczeń w ramach programów sponsorskich Ukraine Family i Homes for Ukraine (Seeking Sanctuary)

Załącznik: Pozytywne przykłady praktyk w ramach działań na rzecz uchodźców z Ukrainy

W Rumunii Dyrekcja ds. sytuacji nadzwyczajnych wprowadziła wymóg uprzedniej rejestracji wszystkich autobusów i minibusów przewożących osoby z oficjalnych przejść granicznych. Na granicy znajduje się biuro weryfikujące zarejestrowane pojazdy. Ponadto lokalna policja przeprowadza wyrywkowe kontrole prywatnych pojazdów oferujących transport osobom fizycznym, w tym kontrole tożsamości i krótkie rozmowy. Wykonywane są zdjęcia dokumentów tożsamości kierowców oraz zapisywane są numery rejestracyjne pojazdów.

Na Węgrzech grupa zadaniowa ds. ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (PSEA) opracowała i przetłumaczyła Zobowiązanie wolontariusza i Kodeks postępowania przeznaczony do podpisania przez wolontariuszy, a także 11 kluczowych komunikatów dotyczących ochrony przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu (dostępne tutaj: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10783>).

W Czechach pracę wolontariuszy reguluje ustawa o wolontariacie, nakładając między innymi wymóg uzyskania przez organizację korzystającą z pracy wolontariuszy formalnej akredytacji przez wielofunkcyjny Komitet ds. Akredytacji (zob. art. 6 wspomnianej ustawy, dostępny tu: <https://www.legislationline.org/documents/id/5788>).

W Polsce Sieć PSEA przeprowadziła w maju 2022 r. ocenę ryzyka w obszarze ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (PSEA), która obejmowała ankietę na temat istniejących mechanizmów weryfikacji przeprowadzoną wśród członków sieci.

Na szczeblu regionalnym, Komisja Europejska wydała wytyczne dotyczące bezpiecznego schronienia „Solidarność i zakwaterowanie: Wspieranie bezpiecznych domów, kluczowe zasady i praktyki” dla osób prywatnych przyjmujących osoby uciekające z Ukrainy (dostępne tutaj: https://home-affairs.ec.europa.eu/safe-homes-guidance_en).

UNHCR wydał ulotkę „Co robić, a czego nie robić” dla wolontariuszy angażujących się w działania na rzecz uchodźców z Ukrainy (dostępna tutaj: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95498>).

UNICEF nawiązał współpracę ze Światową Organizacją Ruchu Skautowego (WOSM), dbając o stosowanie wysokich standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu w ramach wszystkich uzgodnionych działań na rzecz dzieci uchodźczych z Ukrainy z udziałem personelu i wolontariuszy. W oparciu o najlepsze praktyki w zakresie ochrony przed krzywdzeniem i przeciwdziałania krzywdzeniu oraz porozumienie w sprawie stosowania globalnej polityki WOSM w tym zakresie na szczeblu lokalnym i krajowym w celu zapewnienia niezmiennie wysokich standardów, WOSM otrzymała wsparcie dotyczące kodeksów postępowania dla dorosłych i dzieci, nadzoru nad dziećmi i młodzieżą, mechanizmów zgłaszania podejrzeń dotyczących krzywdzenia, a także wsparcie w obszarze rekrutacji, szkolenia i nadzoru nad lokalnymi wolontariuszami. W rezultacie od czerwca do sierpnia 2022 r. w 9 krajach bezpiecznie zorganizowano 500 letnich obozów i zajęć dla około 21 105 dzieci, z których około 8347 pochodziło z Ukrainy.

Regionalny Plan Działań na Rzecz Uchodźców z Ukrainy

**Weryfikacja i rejestracja wolontariuszy i organizacji wolontariackich
wspierających działania na rzecz uchodźców z Ukrainy**

Grudzień 2022 r.